2

"שערי ציון"

(אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב – אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות)
(ברכות דף ח.)

יו"ל ע"י כולל "ברכה מציון" שע"י כולל "צילו של היכל"
בבית הכנסת "הרמב"ן" - ירושלים שבין החומות
חבורת דף היומי – דרשו בהלכה
שאלות ותשובות אקטואליות מחיי היום יום, שעלו מתוך לימוד המשנ"ב בסדר "דף היומי בהלכה"

בס"ד

סימן ש"ג

סעי' ט'

האם אשה יכולה לצאת לרה"ר בשבת במחט, או בסיכה שסוגרת בה את מפתחי חלוקה?

תשובה: מותר רק במחט שאינה נקובה, שלא משמשת לתפירה, וכן בסיכה. והטעם- שכשהן מעמידות את קישורי הבגד, הן ממתשמישי הבגד, וכחלק ממנו. והסיכות שלנו לא עשויות כעין תכשיט, ולא שייך בהם הגזירה שמא תשלפן ותראה לחברתה (ס"ק כ"ד). אבל במחט נקובה, אין דרך להעמיד את קישורי הבגד, ולכן הויא משאוי (ס"ק כ"ב).

האם מותר לצאת בלשונות הפלאסטיק שתחובים בצווארון החולצה, כדי להעמידו יפה?

תשובה: מותר, מאותו טעם- שהוו מתשמישי הבגד, ואינם דבר של נוי, ולא שייך החשש דלמא שלפא ומחויא (אג"מ ח"א, ק"ז).

סעי' י"ב

האם מותר לצאת בשיניים תותבות רגילות או מזהב?

תשובה: ברגילות, אין חשש שיבזוה, ותבוא להסירן ולטלטלן, ומותר אף באשה (עפ"י סי"ב). ואף מזהב, במקום שרגילים בהן, אין את החשש הזה, ולפי הענין (עפ"י אור לציון, ח"ב, פכ"ג, י').

סעי' י"ג

האם מותר לצאת במנעל חדש, או במנעל שקרוע מלמעלה?

תשובה: לאשה אסור בשניהם: בחדש- שמא לא יבוא למידתה, ותסירנו, ותבוא לטלטלו. אמנם, אם היא ניסתה אותו מאתמול, אפי' שעה אחת (ס"ק ל"ג), או מדדה אותו בחנות (שלחן שלמה), אין חשש שלא יבוא למידתה, ומותר.
ובמנעל קרוע מלמעלה- אסור לה, שמא יצחקו עליה, ותבוא להסירו ולטלטלו.
אמנם, באיש מותר בשניהם. בחדש- שאינו מקפיד במידה כ"כ; ובקרוע מלמעלה- שאינו מקפיד כ"כ אם יצחקו עליו, ואין חשש שיטלטלנו (ס"ק ל"ד. ואומר הערוה"ש, שכן ברוב העניינים שהם משום לעג, האיש לא יחוש לזה).

סעי' ט"ו

האם מותר לצאת לרה"ר עם מדרסים או רפידות (ספידות) בנעליים?

תשובה: בנעליים הרגילות של ימינו, שסגורות מכל צד, אין חשש שרפידות אלו יפלו ויבוא לטלטלם, ומותר (סט"ו). וכן, כיוון שהן עשויות לכך, ניכר שהוא אינו "מערים להוציאם במנעלו" (שלחן שלמה).

האם מותר לצאת עם סוכריית מנטה שמעבירה את ריח הפה?

תשובה: נראה שלא (ואינו דומה להתר לצאת עם "פלפלי" וכל בושם שנותנת לפיה מער"ש כדי שיעביר את ריח הפה, כיוון שהסוכריה אינה קבועה בפה, ולא יכולה להחשב כ"תכשיט לרפואה").

סעי' י"ח

האם למעשה, בזמנינו, מותר לאשה או לאיש לצאת בתכשיטים לרה"ר?

האם יש נפק"מ מאיזה טעם נאסר התכשיט?

תשובה: בזמנינו הנשים נוהגות לצאת בתכשיטים לכתחילה (ארחות רבינו ח"א עמ' קל"ז בשם החזו"א, שהרמ"א התכוון לומר שכיוון שנהגו כך הנשים, ודאי שכך ההלכה, ולכן הביא טעם להקל בזה מדינא. ועיין בערוה"ש סכ"ב עוד טעם- שבימינו הנשים יוצאות מביתן יותר, ונפגשות בבית הכנסת ובבתיהן, וכיוון שיכולות להראות את התכשיטין לחברותיהן שם- אין לחוש שיעשו כן ברה"ר, וסיכם שזהו התר נכון וברור).

וכן בתכשיטין שאסרו משום "חציצה בטבילה", נהגו להקל (עפ"י הארחות חיים, הל' שבת, רס"א- שבמקום שהנשים לא טובלות בנהר, אלא במקוואות שבבתים, אין לחוש שתסיר את התכשיט ולא תחזיר, ותבוא לטלטלו).

אבל בתכשיט רפוי, שעלול ליפול, ותבוא לטלטלו, אין להקל (מנח"י ח"ג, סי' כ"ו, ט').

האם מותר להסתובב בבית כשמונח חפץ בכיס בגדו?

תשובה: כשהוא נמצא בשבת בסמוך למקום שאין עירוב, או כשמתכנן לצאת מהעירוב- אסור, כי יש לחוש שישכח את החפץ בכיסו, ויצא (משמעות לשון השו"ע רנב, ז, שו"ע הרב ש"ג, ג, ובסימן ש"א קו"א ס"ק ט', מעשה רב קמ"א ובמפרשים שם).

והוסיף מרן הגר"א נבנצל שליט"א ותמיד לא כדאי, שמא הוא יצא מגבולות העירוב.

סעי' כ"ב

אם אדם ייחד מטבע לעולם לשימוש של התר, האם יהיה מותר לטלטלו בשבת?

תשובה: מותר (ס"ק ע"ד. והחזו"א בסימן מ"ב ס"ק י"ג מפקפק בזה).

סעי' כ"ב-כ"ג

חידה: במקום הספוג שהתאים את כובעו למידתו, יהודי תחב לכובעו "רב קו", שעשה את אותה פעולה, ועשה כן כדי שהוא יוכל לחזור איתו באוטובוס במוצ"ש.

האם הוא עשה כדין, כשיצא עם הכובע כך בשבת?

תשובה: יש לדון בג' צדדים:

מוקצה: כיוון שתחבו בכובע מער"ש- ייחדו ע"י מעשה לשימוש היתר, ומותר בטלטול (סכ"ב, סי' ש"ח, כ'-כ"ב).

"נראה כמערים להוציא": כיוון שהניחו שם מער"ש, לא אמרינן שנראה כמערים (סט"ו).

"משאוי": מצינו סתירה- לגבי "פורפת אבן בבגדה" מבואר בסכ"ב ש"תיקון הבגד" לא הוי משאוי, אף באבן שאין דרכה בכך; ואילו בס"ק כ"ב מבואר שכיוון שאין דרך לסגור את מפתחי חלוקה ע"י מחט נקובה, הויא "משאוי". ותירץ השו"ע הרב, מהדו"ב, סימן ש"א ב' תירוצים: א. שבמחט גרע, כי היא לא נצרכת לבגד לגמרי- שגם בלעדיה הוא לא יפול, ולכן כשאין דרכה בכך, אינה נחשבת חלק ממנו ב. במחט גרע, כי היא נכרת מבחוץ, ומשא"כ בפורפת- האבן מכוסה בבגד לגמרי, ולכן נחשב חלק ממנו, אף שאין דרכה מבכך. ובהגהת הרב אות ט' נשאר בצ"ע איזה תירוץ הוא הנכון.

ולכאורה היה נראה לי לומר שה"רב קו שבכובע" יהיה תלוי בהנ"ל- שלתירוץ שב"אין דרכו בכך", בעינן שיעמיד את הבגד לגמרי- אסור, ולתירוץ שבעינן שיהיה מכוסה לגמרי- מותר. אמנם הגר"י ברונפמן שליט"א אמר לי שכאן, שאין דרך כלל בשום ענין להעמיד את הכובע ע"י רב קו- גרע אף ממחט נקובה, ואסור לכו"ע.

סעי' כ"ה-כ"ז

האם מותר בשבת: להשתזף בשמש?

תשובה: להשתזף בכוונה אסור, משום "צובע בעור האדם" (מנח"י ח"ה, לב, שדומה לטיחת בצק על פניה, שמאדים את הבשר בסכ"ה, ומעוד טעמים, עי"ש).

לתת אבקת פודרה אדומה על הפנים?

תשובה: אסור, ויש להמנע אף מאבקה יבשה שלא נדבקת לעור הפנים (שש"כ פי"ד, ס"ה, שבט הלוי ח"ו, ל"ג, א').

להתיר צמה שבשיער?

תשובה: אסור, משום "סותר", כמו שאסור לקולעה משום "בונה" (סכ"ו).

לעשות "שביל בשיער"?

תשובה: מותר, באופן שהיא לא מתכוונת לתלוש שיער, וזה לא "פסיק רישא" שיתלש (עפ"י ס"ק פ"ד, שלרמ"א נהגו לאסור רק משום תלישת שיער, ולא משום "בונה", ולכן נהגו להקל לחלוק את השיער ב"אצבע בעלמא").

"לתקן את שערותיו" ביד או במסרק?

תשובה: בידו ובציפורניו מותר, שאינו פ"ר שיתלש שיער. ובמסרק רגיל אסור, שהוי פ"ר. אבל במברשת רכה, שאינו פ"ר מותר אפי' "להסתרק", אם אינו מתכוון להשיר את השערות ה"מדולדלות"- שמחוברות רק במקצת (ס"ק פו-פ"ז). ונהגו שהמברשת תהיה מיוחדת לשבת, שלא יהיה מחזי כעובדין דחול (ס"ק פ"ז), וזה בגדר "מנהג טוב" (שש"כ, פי"ד, סע' נ', נ"ב. וע"ע בבה"ל ד"ה לחוף ולפספס ביד).

לסלסל את הפיאות?

תשובה: אם נשארה עיקר צורתם מער"ש, מותר לתקנם, אבל אסור "לסלסלם סלסול מושלם מתחילה" משום בונה (שש"כ פי"ד הע' קנ"ג שמביא את הקצה"ש, ועיין עוד במקורות בדרשו ובפסק"ת).

סימן ד"ש

סע' א'

האם מותר לאשה לצאת לרה"ר עם כיסוי הגשם של הפאה הנכרית?

תשובה: : מעיקר הדין מותר, כיוון שהכיסוי מגן גם על מקצת מגופה מהגשמים (שש"כ פי"ח הע' מ"ז ע"פ ש"א ס"ק נ"ג). אמנם, במקום שהדרך היא להסיר את הכיסוי כשהגשם פוסק- אין לצאת בו לרה"ר גמורה, מחשש שמא תסירנו (שש"כ שם הע' מ"ח, וכמו שמצינו בס"ק כ', שגזרו שאסור לעבד כנעני לצאת בחותם שעשה לעצמו, שמא ישלפנו ברה"ר).

סע' ג'

האם בזמנינו שייך דין עבד כנעני, או גר תושב?

תשובה: עבד כנעני- מעיקר הדין כן (שה"צ כ'), אמנם, בימינו שיש חוק בינלאומי שאי אפשר לקנות אדם לעבד, ממילא א"א לקנותו ע"פ דינא דמלכותא (ערוה"ש ס"א). ואף לפוסקים שלא מצריכים לקנותו ע"פ דינא דמלכותא, אין לקנות שפחה ע"מ להשיאה לממזר, בכדי לשחרר את הילדים שיוולדו מהם, ובכך "לטהרו" את זרעו של הממזר מממזרות (כמובאר בסוף קידושין), כי התר "חתונה" בלי חופה וקידושין הוא התר תמוה לרבים, ולא מתירים בכה"ג (שבט הלוי ח"ה, קצ"ד, ע"פ יור"ד רמ"ב, י').
אמנם מרן הגר"א נבנצל שליט"א שהוה עובדא בירושלים שכן התירו.

גר תושב- לרמב"ם לא מקבלים בזמנינו, שהיובל לא נוהג, והראב"ד חולק (ס"ק כ"ד). ואף הראב"ד הקל לקבל רק גוי שהוא "שלם באמונת ישראל", אך אם דעותיו כוזבות, אף שאינו עובד ע"ז ממש, דינו כגוי רגיל (חזו"א יו"ד ס"ה, ס"ק ב'-ג', ובשביעית כ"ד, ג'. וע"ע בבאר הגולה, חו"מ סוף סימן תכ"ה). ואצלינו, ברוב העולם, לא שכיחי גויים כאלו, ששלמים באמונת ישראל (שערי אברהם, ח"א עמ' רנ"ח. אמנם, עיין עוד בדברי יציב, חו"מ סימן א').

חידה: האם יתכן שגוי יהיה מחוייב לשמור שבת, וללמוד תורה?

תשובה: כן, כי למרות שכדי להיות "גר תושב", קי"ל שמספיק שיקבל על עצמו שבע מצוות בני נח, ושלא לעבוד ע"ז אפי' בשיתוף , מ"מ הוא יכול לקבל על עצמו עוד מצוות, כולל שבת ותלמוד תורה, ויתחייב לקיימם (בה"ל ד"ה אינו יהודי גמור, בביאור דברי המג"א). ויש מפקפקים בזה (אג"מ ח"ה סי' י"ח בסעיף זה, ע"פ דברי הרמב"ם מלכים פ"י ה"ט: "כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת, ולעשות מצות לעצמן מדעתן, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות, או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע, ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש דבר, מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה, אבל אינו נהרג").

סימן ש"ה

סע' א'

האם מותר לעיוור לצאת עם כלב הנחייה שלו, כשהוא מחזיק את הרצועה בידו?

תשובה: במקום שאין עירוב אסור, כי כלב נחיה הוא מאולף מאד, ולא נזקק לשמירה, והרצועה היא רק צורך העיוור, והויא "משאוי", ואסור משום "שביתת בהמתו" (ששי"כ פי"ח, סוף הע' ס"ב, ארחות שבת ח"ג פל"א, סי"ז, עפ"י הכלל בסוגיא שמותר שהבהמה תצא רק במה שצריך ומועיל לשמירה).

האם מותר להניח את הרצועה על הבהמה בשבת עצמה?

תשובה: כן, אך יזהר שלא ישען עליה, דהוי משתמש בבע"ח בשבת (ס"ק י"ד).

סעי' י'

משפחה שבתה בצימר שיש בו חווה.
-האם מותר להם לתלות סל עם אוכל על צוואר הבהמות?

תשובה: מותר להאכיל בהמה ש"מזונותיה על היהודי", ואף למי שהוא אינו הבעלים שלה (ששי"כ, פכ"ז, סכ"א). אמנם, נתינת סל עם אוכל על הצוואר נחשבת "טרחא רגילה" (ולא "טרחא יתירא"- עיין בסימן של"ב)- שהתירו במקום צער בע"ח. ולכן יהיה מותר לתלות את הסל רק באופן שהבהמה מצטערת לאכול מן הקרקע, כגון עגלים וסייחים, שצווארם קטן. אבל אם היא לא מצטערת, אלא רק מתענגת בסל שבצוארה, הוי טרחא שלא לצורך, ואסור (ס"י).

סעי' י"א

האם סוס יצא בפרסות הברזל שברגליו?

תשובה: כן, שאינן משאוי, כי הן עשויות כדי להגן על רגליו; ועוד שהן קבועות בגופו. ואף אין את החשש שמא יפלו, ויבוא בעליו לטלטלם, כמו ב"סנדל שברגלי הבהמה", כי פרסות הברזל קבועות במסמרים לרגליו (ס"ק מ"א).

סעי' י"ז

האם בהמה תצא ב"סימן זיהוי", שישמור שתחזור לבעליה במקרה שהיא תאבד?

תשובה: לא, (בסי"ז: "אין התרנגולים יוצאים בחוטים שקושרים ברגליהם לסימן", והבין הערוה"ש בסע' ה, ש"סימן זיהוי" לא מקרי לשמירה, והוי משאוי). והטעם- שאין הסימן עצמו שומר על הבהמה, אלא רק גורם שידעו מיהו בעליה (ששי"כ פכ"ז הע' ל"ג). אא"כ סימן הזיהוי קבוע בגופה של הבהמה, כגון מסמר שתחוב באוזנה, ועליו מספר זיהוי וכד', שאז הוא טפל לגופה, ומותר (שם ס"ט).

האם בהמה תצא ב"זמם" על פיה, כדי שלא תישך, או תזיק?

תשובה: לא, שדבר העשוי כדי שהבהמה עצמה לא תזיק, הוי "משאוי" (כמו הזמם שמניחים בחטמו של העגל כדי שלא יינק, והרצועה שקושרים ברגלי התרנגולים כדי שלא ישברו את הכלים בסי"ז, והחסום שבפי הפרה בסי"א).

סעי' י"ח

האם מותר לרכב על אופניים בשבת, או לטלטלם? מדוע?

תשובה: המנהג הוא לאסור רכיבה על אופניים בשבת משום "עובדין דחולי", או שמא יתקלקלו, ויבוא לתקנם (ועיין במקורות בדרשו שיש שכתבו טעמים אחרים). ובכלל המנהג גם שלא לטלטלם (ארחות שבת ח"ב, פי"ט הע' צ"ה). אמנם, יש לאפשר לילדים לרכב בתוך העירוב על "תלת אופן" שגלגליו עשויים מגומי מוצק, וכן על "קורקינט לא חשמלי" ועל "גלגיליות" (סקטים) (ששי"כ פט"ז, סי"ח). ואף באופניים רגילים- אין למנוע מילד, אם הוא רוכב עליהם בתוך הבית.

סעי' י"ט

האם מותר לבטל כלי מהיכנו, או לטלטל מוקצה, כדי להציל בהמה מצער בע"ח?

תשובה: לבטל כלי מהיכנו, מותר (כמבואר בסי"ט בבהמה נפלה למים עמוקים, שאם אי אפשר לפרנסה במקומה עד מוצ"ש- התירו לתת תחתיה כרים וכסתות, כדי שתעלה בעזרתם ליבשה, אף שהם נאסרים בטלטול, ומבטלם מהיכנם). וכן התירו לטלטל מוקצה ע"י גופו כדי להצילה מצער (כגון לפרוק מעליה משאוי שהוא מוקצה ומצער אותה בסי"ח), אף לשיטת הר"ן שבעלמא אוסר טלטול בגופו (בה"ל ד"ה מכניס). אך יש מחי אם התירו לטלטל מוקצה בידיים כדי להצילה מצער, כשאין את האפשרויות הקודמות. ומ"מ ע"י גוי מותר לכו"ע, וזה אף עדיף אפי' מלבטל כלי מהיכנו (ס"ק ע').

סעי׳ כ׳

כשהבהמה מצטערת מהחלב, האם מותר לחבר אליה מכונת חליבה שתופעל אח״כ ע״י שעון שבת, לפי החזו״א?

<u>תשובה</u>: כן, משום צער בע״ח דאו׳. אבל לחבר את המכונה כשהיא עובדת, יהיה מותר רק אם החלב ילך לאיבוד (חזו״א ל״ח, ד׳. ועיין עוד בשו״ת מנחת שלמה ח״ב, סי׳ כ״ו, אות ה׳).

סימן ש״ו

סעי׳ א׳

האם מותר בשבת להסתכל בחלון ראוה של חנות, כדי לראות אם ירצה לקנות שם?

<u>תשובה</u>: כן, כיוון שלא ניכר שהוא מסתכל ״בשביל לקנות״, כי אפשר גם ״להסתכל סתם להנאתו״ (שש״כ, פכ״ט, ס״י, ע״פ ש״ו ס״ק א׳, ו׳- שהאיסור לעסוק בצרכיו הוא רק כשניכר). ובלבד שלא יתבונן במחירים, מצד האיסור לקרוא בשטרי הדיוטות (שש״כ שם).

האם מותר לעמוד בתחנת אוטובוס, כדי לנסוע מיד במוצ״ש?

<u>תשובה</u>: לא, כי ניכר שעומד שם בשביל ליסוע- שזה בשביל דבר האסור בשבת. אא״כ יורד גשם, שאז הוא יכול להראות כעומד שם כדי שהתחנה תסוכך עליו מהגשם. וכמובן שצריך להסדיר את התשלום מבלי להכשל בשאר איסורי שבת (שש״כ שם סי״א).

סעי׳ ד׳

האם מותר לבעל מקווה לקבל תשלום עבור הטבילות בשבת?

<u>תשובה</u>: מותר, אף בלי להסתמך על הדעות שמתירות שכר שבת במקום מצוה, כי אפשר ״להבליע״ את שכר הטבילה בתשלום על הוצאות החשמל וכד׳, שודאי מותר ליטול (ע״פ נוב״י מהדו״ת, או״ח סי׳ כ״ו, שבט הלוי, ח״ט, סי׳ ס״ו).

האם מותר לבעל בית מלון לקבל תשלום מאורחים שלנו במלון בשבת בלבד?

<u>תשובה:</u> אם הוא סיפק להם את סעודות השבת, הוא יכול ״להבליע״ את שכר הלינה בשכר הסעודות (שו״ת האלף לך שלמה, או״ח קכ״ה, אור לציון ח״ב, פכ״ה, תשובה א׳).

ומרן הגר״א נבנצל שליט״א אמר לי שגם במלון אפשר להבליע בהוצאות החשמל כנ״ל.

סעי׳ ד׳

האם בשביל ״הבלעה״ מספיק שהשכיר יעבוד כמה שעות בער״ש, או שצריך גם במוצ״ש?

<u>תשובה</u>: מספיק רק בער״ש או במוצ״ש (תוספת שבת רמ״ד ס״ק ט״ז, ושולחן שלמה; ודלא כמי שרצה לדייק מלשון החיי אדם המובא בס״ק כ״א שצריך ״הבלעה משני הצדדים״).

סעי׳ ה׳

האם מותר לשכור חזן לראש השנה בהבלעה עם המנחה של ערב ר״ה?

<u>תשובה</u>: לא, כיוון שכולם יודעים שלא נותנים שכר לחזן על המנחה של ערב ר״ה (שש״כ פכ״ח, הע׳ קנ״ג).

סעי׳ ז׳

האם מותר למדוד בשבת:
גודל חדר ע״י ספירת המרצפות?

<u>תשובה</u>: לצורך דבר הרשות, כגון לדעת איזה שימושים אפשר לעשות בחדר וכד׳, ראוי להמנע (שש״כ פכ״ט, סל״ה, שלמסקנת הגרשז״א זה לא ברור שספירת מרצפות לא נחשבת כמדידה). אבל לצורך מצוה, כגון למדוד ארבע אמות מהמתפלל, מותר (כמבואר בס״ז שכל ״מדידת מצוה״ מותרת).

מים עבור הכנת אוכל לתינוק?

<u>תשובה</u>: מדינא מותר, שקטן נחשב כחולה שאין בו סכנה, והוי צורך רפואה, שנחשב כמדידה של מצוה (בס״ז). אמנם, אם אפשר, לא ימדוד במדידה מדוייקת, אלא יחסר או יותיר מעט (שש״כ פכ״ט, סמ״ב, עפ״י הרמ״א בשכ״ג, א׳- שמדידה שאינה מדוייקת תמיד מותרת. וכ״כ האור לציון ח״ב פכ״ה, תשובה ב׳, שאם אפשר, לא יכוון למידה מסויימת בבקבוק).

את חום גוף האדם?

<u>תשובה</u>: במדחום שאינו דיגיטלי- מותר, דהוי לצורך רפואה (עיין במקורות הרבים במהדורת ״דרשו״). וכן מותר לנער את המדחום כדי להוריד

את הכספית למטה (לרוב פוסקי זמנינו. אך אם אין לו צורך בזה כרגע כלל בשביל למדוד חום, ידחה את הורדת הכספית למוצ״ש, לחוש לפוסקים שחששו בהורדת הכספית משום ״מכה בפטיש״).

מדידה לא מדוייקת?

<u>תשובה</u>: לרמ״א (בשכ״ג, א) מותר- כשמחסר או מותיר מעט.

סעי׳ ח׳

האם מי שמתענג מההרהור בעסקיו- יהרהר בהם לכתחילה בשבת?

<u>תשובה</u>: מסתבר שמצוה להמנע מלהרהר בעסקיו גם בכה״ג שהוי עונג רגעי בשבילו, כי זו סתירה למה שדרשו חז״ל ״שבות כאילו כל מלאכתך עשויה״ (מכילתא פ׳ יתרו. ועיין ב״אמת ליעקב״ פ׳ יתרו, שלכן איתא במג״א קכ״ח ס״ק ע׳, שבקשת צרכיו בשבת יותר חמורה מביו״ט, מפני שבשבת צריך להרגיש שכל מלאכתו עשויה, ושלא צריך לבקש צרכיו. וע״ע ב״שם משמואל״ פ׳ חיי שרה, תרע״ג, בשם אביו, ה״אבני נזר״, ששבת היא ״מנוחת מרגוע, ולא מנוחת עראי וכו׳, וצריך להיות בשבת כמו שהוא בעולם אחר וכו׳״. ועוד בפ׳ ויקהל, תרע״ג, ״ויתענג כ״כ בעונג שבת על ה׳, עד שכל ענייני העולם הזה אינם שווין בעיניו לכלום וכו׳, וכאילו הוא בעולם הנשמות, שאין בו צורך למלאכה״, עי״ש. אמנם עיין בכה״ח ס״ק ע״ב).

סעי׳ י״ב

האם מותר בשבת להכריז על אבידה שאבדה לו, כדי שהמוצא יחזיר לו אותה? ואם האבידה היא ״מוקצה״?

<u>תשובה</u>: מותר, דהוי בכלל ״חפצי שמיים״ (ס״ק מ״ח). ואף אם האבידה היא ״מוקצה״, והמוצא לא יוכל להשיבה כעת, מ״מ יש תועלת בהכרזה דווקא בשבת, כי הוא ״זמן כינופיא לרבים״, ויש יותר סיכוי שהמוצא ישמע את ההכרזה, וישיב אותה לאחר שבת (ס״ק מ״ט). וה״ה שמותר להכריז בשבת על גניבה (ס״ק מ״ח).

סעי׳ י״ד

אם ח״ו לקחו את בנו או בתו ל״קיבוץ חילוני״ האם מותר לחלל שבת כדי להצילו משם?

<u>תשובה</u>: אם הם גדולים, ולקחו אותם באונס, מצוה אפי׳ לעשות מלאכה דאו׳ כדי להצילם משמד. אמנם, אם הם הלכו מרצונם- יעבור רק על דרבנן (ס״ק נו, ובחוט שני ח״ד, פפ״ט, ס״ק ה׳ כתב שקיבוץ חילוני דינו כשמד). אמנם, אם הם קטנים, אף אם הם הלכו מרצון, קי״ל ש״פיתוי קטנה אונס הוא״, ויעבור אף על דאו׳ כדי להצילם (שה״צ מ״ט, וכן הבין השונה הלכות, שהמשנ״ב נקט כהא״ר, שמחללים שבת אף כדי להציל קטנים משמד, ודלא כספיקו של המג״א).

ודעת מרן הגר״א נבנצל שליט״א שתמיד יחללו אף בדאורייתא להציל משמד, אף גדולים שהלכו מרצונם.

סימן ש״ז

סעי׳ א׳

האם מותר בשבת לומר שיעשה מחר דבר שאסור בשבת, לצורך מצוה, כגון ״שיסע מחר לחתונה״?

<u>תשובה</u>: כיוון שצורך המצוה הוא לא בשבת, זו מח׳, ונכון לכתחילה להחמיר. אמנם, אם הוא מתייראּ שיתרשל בדבר- מותר, כיוון שכשאומר שיעשה מצווה הוי כנדר, וזה יזרז אותו שלא להתרשל מהמצוה, ולכן לכו״ע הוי ״חפצי שמיים״, ומותר (ס״ק א׳. ומותר לנדור כדי לזרז עצמו למצוה, כמבואר ביו״ד סוף סימן ר״ג).

סעי׳ ה׳

המנעול של הדלת התקלקל בשבת, והיהודי רוצה ללכת לתפילה בציבור. האם יהיה מותר לו לומר לגוי לפרוץ את הדלת?

<u>תשובה</u>: מותר לומר לגוי לדחוף את הדלת עד שה״לשונית התקועה״ תשבר, כי אין דרך לפתוח פתח בצורה כזו, והוי ״סותר בשינוי״, וע״י גוי זו ״שבות דשבות במקום מצוה״ של תפילה בצבור. - וה״ה אם יש לו צער להיות סגור בבית כל השבת, שמותר מצד ״שבות דשבות במקום צער״. ואף אם לבסוף הגוי יביא כלי עבודה, ויסתור את הדלת כדרכו, לית לן בה, שלא לזה נתבקש, והוא עושה על דעת עצמו (חוט שני ח״ג פפ״א, סוף ס״ק ו׳).

סעי' ו'

האם מותר לחשב חשבון של חול, שאין בו שום צורך?

<u>תשובה</u>: אם אין בה צורך כלל, לא לו ולא לחבירו, מדינא מותר. אמנם הוי ככל שיחה בטלה, שלא ראוי להרבות בה, ובפרט בשבת (ס"ק כ"ז, ד').

סעי' ז'

האם מותר לומר לנהג מונית "אני אשמח שתבוא אלי במוצ"ש"?

<u>תשובה</u>: מותר, כיוון שאינו אומר לו בדרך ציווי, והוי כאומר "הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב", שנחשב כדרך רמז לצורך מוצ"ש, ומותר (שלחן שלמה).

סעי' ח'

האם מותר לומר "מחר אני אלך/ אסע/ אפליג לאמריקה?"

<u>תשובה</u>: מותר לומר אני אפליג, כיוון שיש צד התר להפליג אף בשבת עצמה, כמבואר ברמ"ח, ג' (ערוה"ש סכ"א). וממילא מותר גם לומר "אלך", כי יש צד התר מציאותי בהפלגה. ולמרות שבד"כ אסור לומר "אסע למחר", כי נסיעה היא דבר שאסור בעצם, ואין לו צד התר בשבת, מ"מ, כשאפשר להגיע לשם ע"י ספינה, יתכן שמותר לומר גם שיסע לשם, כי גם "הפלגה" נקראת נסיעה, וכאמור יש צד התר להפליג בשבת (עיין בשש"כ פכ"ט הע' קע"א).

סעי' י"א

אם אחד השכנים דפק בדלת, וביקש "אתה יכול להלוות לי שקית חלב?" האם מותר לתת לו?

<u>תשובה</u>: למרות שמלכתחילה אסור היה לשכן לבקש בלשון הלוואה (כמבואר בסי"א), מ"מ, אחרי שביקש, מותר לומר לו "אסור להלוות, אני רק משאיל לך", ולתת לו (שלחן שלמה ס"ק ט"ו, אות ב').

האם מותר בשבת להחזיר לחבירו ספר שהשאיל ממנו?

<u>תשובה</u>: כשמחזירים חפץ שהיה מושאל זמן מרובה, יתכן שהמשאיל כתב לעצמו לזכור לדרוש אותו. וכדי שהוא לא יבוא למחוק את הכתב, השואל צרי לשנות מהלשון הרגילה, ולא לומר לו שהוא "פורע" לו, אלא שהוא "מחזיר" לו, כדי ששינוי הלשון יהיה "הכר" למשאיל- שיזכיר לו ששבת היום, ולא יבוא למחוק (ס"ק מ"ו, עפ"י תוס' בב"מ ע"ה.). -אמנם, בזמנינו לא מבחינים כלל בין לשון פריעה ללשון חזרה, ואין את ההכר, ואסור להחזיר לו. ואף אם השאיל לזמן מועט יש לדון, כיוון שאין הכר (שלחן שלמה ס"ק י"ז. וע"ע בערוה"ש סכ"ז).

סעי' י"ב

האם מותר בשבת לקרוא רשימת שמות, כדי להזכירם בתפילה על החולים?

<u>תשובה</u>: יש חשש שמא ימחוק את החולים שהבריאו כבר (לדעות שהביא השה"צ בס"ק נ"ד), אמנם יכול להעמיד שומר שישמור שהקורא לא ימחוק, ומותר (ארחות שבת ח"ב פכ"ב, קנ"ג, עפ"י הרשב"א בשבת קמט., וכן צידד הפמ"ג באו"א ס"ק י"ז).

האם מותר לקרוא מודעת פרסום של שיעור תורה?

<u>תשובה</u>: אם יתכן שילך לשיעור- מותר, כי לצורך מצוה לא גזרו שמא יקרא בשטרי הדיוטות (כמבואר בס"ק מ"ז).

סעי' ט"ו- ט"ז

האם מותר בשבת לקרוא: כיתוב תחת תמונה, העוזר להבנת דברי תורה?

<u>תשובה</u>: כן, שלצורך מצוה לא גזרו שמא יקרא בשטרי הדיוטות (כמבואר בס"ק מ"ז, וכן הביא בספר איל משולש פ"ד, הע' ס' בשם הגר"נ קרליץ).

ספרי מתח ועלילה?

<u>תשובה</u>: אם יש בהם דברי מוסר ויראה, כמו בספר יוסיפון, מותר (ס"ק נ"ח. **אמנם מרן הגר"א נבנצל שליט"א העיר שלא מצינו דברי מוסר ויראה בספר יוסיפון)**. וכן בכל אופן שיש בהם "סרך קדושה" (כלשון בעל המאור המובא בב"י), כגון מסר חינוכי בסוף וכד'. וכן מצוי בד"כ בספרות החרדית בימינו. אמנם אם אין בהם סרך קדושה, אסור אף ביום חול, משום מושב ליצים (סט"ז). אע"כ יש בהם תועלת, כגון להרגיע את רוחו, וכד',

שאז ביום חול יהיה מותר גם בזה (שערי אברהם ח״א עמ׳ ת״ר).

עיתונים?

<u>תשובה</u>: רוב האחרונים מחמירים, כיוון שיש בהם ידיעות בענייני משא ומתן (ס״ק ס״ג). ואף שבעיקרון אפשר היה לקרוא רק את העניינים שיש בהם צרכי הגוף, מ״מ קשה להזהר בזה, וסחור סחור אמרינן נזירא, לכרמא לא תקרב (שאלת יעב״ץ סי׳ קס״ב).

גט או כתובה, כדי ללמוד את הלכותיהם?

<u>תשובה</u>: בגט מותר (ס״ק ס״ג), וה״ה בכתובה, אף שהיא שטר של התחייבויות הבעל כלפי אשתו (שש״כ פ״כ הע׳ נ״ט בשם הגרשז״א).

סעי׳ י״ט

אם סחורתו נפסדת ע״י גשמים, או דלקה, האם מותר לקרוא לגוי, ולרמוז לו להציל אותה?

<u>תשובה</u>: בדליקה לכו״ע מותר לרמוז לו שירוויח אם יציל, ולומר ״כל המכבה אינו מפסיד״ (סי״ט). אך לא יאמר בלשון נוכח ״אם תכבה לא תפסיד״ (ס״ק ע׳). ובמקום הפסד אחר, כגון שגשמים מפסידים את סחורתו, זו מח׳ ראשונים אם מותר לרמוז ״כל המציל אינו מפסיד״, והמקל בזה לא הפסיד (ס״ק ע״א. והסביר הגר״י ברונפמן שליט״א שהכוונה שאפשר להקל במקום הצורך). ורק לקרוא לגוי, בלי לומר לו כלום, לכו״ע מותר בכל מקום הפסד (ס״ק ע״א).

סעי׳ כ״ב

אם שכחו לחבר את הפלטה לחשמל בע״ש, האם מותר לומר לגוי לחבר אותה אחרי השקיעה?

<u>תשובה</u>: בבין השמשות, דהיינו עד 13.5 דקות אחרי השקיעה, מותר. כי אחרת יתבטל ממצות עונג שבת, והויא אמירה לנכרי לצורך מצוה, שמותרת בבין השמשות (כמבואר בסכ״ב).

האם מותר לקרוא לגוי כדי שיבין, ויכבה אור שמפריע?

<u>תשובה</u>: לקרוא לו- אסור, שהתירו רק במקום הפסד (ס״ק ס״ט). אמנם, מותר לרמוז לו שלא בדרך ציווי, וכגון לומר ״האור שבחדר שלי מפריע לי״, כדי שהגוי יבין, ויבוא לכבותו מאליו (ס״ק ע״ו). ואף שאסור להנות אפי׳ ממלאכה שגוי עשה מעצמו עבור יהודי, מ״מ כיוון שהגוי רק הסיר את האור המפריע- אין ״הנאה חיובית״ בלשבת בחושך, ומותר. ובכהאי גוונא שאין ״הנאה חיובית״ גם אין את העניין שצריל למחות בגוי שעושה מלאכה עבור ישראל בביתו וכד׳ (ארחות שבת פרק כ״ג הערה כ״ח).

יש לציין שתכלית הדברים היא רק ללימוד ולבירור ההלכות, ולענין מעשה יש לשאול לרבותיו.

"הגליונות הובאו לעיני נשיא הכולל, מרן הגאון הגדול רבי אביגדר נבנצל שליט"א,
וזכינו שחיוה דעתו על הנידונים ההלכתיים, והסכימה דעתו עם הנכתב, ואף נתן את ברכתו להפצתם.
הקונטרס יצא בעידודו של מורינו ורבינו ראש הכולל הגאון הגדול רבי חזקיהו נבנצל שליט"א,
ועוד זכינו לדון בכל שאלה ותשובה לפני מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב ברונפמן שליט"א,
ולברר עימו את ההכרעות למעשה.
לכל הערה או הארה, ניתן לפנות להרה"ג ר' בנימין דאר 0527131609
להרחבת הדברים אפשר לשמוע את השיעורים, באורך של כ5 דקות, ב"קו ברור".
מספר הקו: 03-613-613-5